

Pedagogika krytyczna – proces edukacji jako proces konstruktywnego wątpienia

Lukasz Krajnik

Uniwersytet Gdański, Centrum Języków Obcych

e-mail: lukasz.krajnik@ug.edu.pl

W 1968 roku Paulo Freire wydał „Pedagogikę uciśnionych” – książkę, która porusza problematykę dotyczącą również wyzwań dzisiejszych edukatorów.

Freire’owska teoria składa się z trzech komponentów: procesu conscientização, sprzeciwu wobec „bankowego modelu edukacji” oraz krytyki kulturowej reifikacji.

Według Freire, conscientização (‘uświadamianie’) wiąże się przede wszystkim z radykalnie krytycznym spojrzeniem na materiały dydaktyczne. Podręcznikowe lub uzupełniające teksty, nagrania audio i wideo, grafiki oraz diagramy są źródłami powszechnych narracji, które należy dekonstruować. „Uświadamiająca” praca ze studentem lub uczniem może polegać np. na ikonoklazmie dominującej społeczno-politycznej opowieści snutej przez konkretny edukacyjny tekst czy materiał audiowizualny

Paulo Freire neguje także „bankowy model edukacji”. Szkoła nie powinna być instytucją promującą koncepcje niepodważalne. Brazylijski edukator sprzeciwia się archetypowi ucznia-bankomatu, tj. podmiotu, który najpierw konsumuje niezaprzeczalną prawdę w szkole, a w przyszłości wydaje ją na zewnątrz jako walutę porządkującą stosunki w pracy i poza nią.

Według Freire brazylijskiego edukatora, nauczyciel ma za zadanie przekonać uczniów do myślenia metalingwistycznego.

Dotyczy to np. lekcji języka angielskiego. Anglista lub anglistka uprawiają pedagogikę krytyczną, odchodząc od bezkrytycznej promocji ustandaryzowanej, „królewskiej” wymowy brytyjskiej („obiektywnie” akceptowanego „Received Pronunciation”) i skłaniając się ku gamie oryginalnych, różnicowanych ze względu na unikalność etniczną, (sub)kulturową czy środowiskową uzusów językowych, które zazwyczaj są spychane na marginesy powszechnego dyskursu.

Z kolei Freire’owska krytyka reifikacji polega na zanegowaniu pomysłu naturalizacji pewnych ideologicznych zamysłów przy jednoczesnej denaturalizacji innych.

Sprzeciw wobec reifikacji oznacza przekonywanie siebie oraz swoich uczniów do tego, że nauka nowych słów polega na komplikowaniu (rozwarstwianiu), a nie upraszczaniu (uniwersalizowaniu) ich społeczno-politycznego znaczenia.